

Ειδική γλωσσική διαταραχή (ΕΓΔ) και μαθησιακές δυσκολίες

ΠΟΥΛΙΑΣΗ ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο λόγος των παιδιών είναι στενά συνδεδεμένος με την αναπτυξιακή τους πορεία. Είναι ένα απαραίτητο εργαλείο που συντελεί στην μαθησιακή διαδικασία. Βοηθά τα παιδιά να αναπτυχθούν, να ολοκληρωθούν κοινωνικά και τα φέρνει σε επικοινωνία με μια ομάδα συνομηλίκων τους (και όχι μόνο). Είναι ένα εργαλείο που τους επιτρέπει ν' αποκτήσουν γνώσεις, να τις ταξινομήσουν και να τις χρησιμοποιούν. Τα παιδιά όμως με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (ΕΓΔ) παρουσιάζουν δυσκολίες στην κατάκτηση του.

Πάνω σε αυτές τις δυσκολίες είναι βασισμένη η παρακάτω εργασία. Γίνεται μια αναλυτική περιγραφή των δυσκολιών αυτών σύμφωνα με την ηλικία (προσχολική-σχολική) και προτείνονται τρόποι παρέμβασης και εκπαίδευσης των παιδιών για την καλύτερη ένταξη τους στο σχολικό περιβάλλον.

Λέξεις κλειδιά: Ειδική γλωσσική διαταραχή (ΕΓΔ), μαθησιακές δυσκολίες, προσχολική και σχολική ηλικία, αντιμετώπιση στην γενική τάξη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (ΕΓΔ) / Specific Language Impairment (SLI) ή αλλιώς Εξελικτική Δυσφασία αναφέρεται σε μια εξελικτική διαταραχή που επηρεάζει την ανάπτυξη του προφορικού λόγου και συνοδεύεται με ελλείμματα στην έκφραση ή/ και στην κατανόηση του λόγου. Ιδιαίτερα, χαρακτηρίζεται από φτωχή ανάπτυξη του λεξιλογίου και ελλιπή ανάπτυξη του συντακτικού και της γραμματικής. Εμφανίζεται στα παιδιά από τα πρώτα στάδια κατάκτησης της γλώσσας με τη μορφή καθυστέρησης ή απόκλισης στη γλωσσική ανάπτυξη (Βησσαπούλου, 2007, Λιβανίου, 2004, Webster, 2004)

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΓΔ

Τα παιδιά με ΕΓΔ παρουσιάζουν σοβαρές δυσκολίες στην εκφραστική ικανότητα. Δυσκοιεύονται να μεταφέρουν αυτά που σκέφτονται σε λέξεις. Παρουσιάζουν αργή ανάπτυξη του λόγου, μπορεί να μην πουν καμία λέξη μέχρι την ηλικία των 2 ετών. Στην ηλικία των 3 ετών αρχίζουν να μιλούν αλλιώς να μην γίνονται κατανοητά από τους άλλους. Απουσιάζει ο αυθόρμητος λόγος και αδυνατούν να καταλάβουν ερωτήσεις καθώς και να δημιουργήσουν ερωτήματα. Δυσκοιεύονται στην χρήση σωστών λέξεων μέσα σε προτάσεις. Ο λόγος τους στην ηλικία των πέντε αντιστοιχεί σε παιδί ηλικίας 3 ετών. Αδυνατούν να κλίνουν γραμματικά τις λέξεις και να χρησιμοποιούν τους κατάλληλους χρόνους. Αντιμετωπίζουν προβλήματα μάθησης και ανάγνωσης.

Τα παιδιά με ΕΓΔ δυσκοιεύεται να εκφραστούν με τον λόγο, γι' αυτό είτε σιωπούν είτε μιλούν διστακτικά. Έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση και αποφεύγουν να κάνουν φιλίες (Simpson, 2004, Καφαντάρης και Πιλέσσα, 2009, Κορπας-Vukasinovic, 2007, Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Λογοθεραπευτών, 2000).

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ

Δεν έχει προσδιοριστεί ακριβώς η αιτιολογία ή η προέλευση της ΕΓΔ. Στις αρχές του 20ου αιώνα υποστηρίχθηκε ότι η ΕΓΔ μπορεί να οφείλεται σε εγκεφαλική διαταραχή. Το παιδί έχει μια δυσκολία στο μέρος του αριστερού ημισφαιρίου του εγκεφάλου το οποίο επεξεργάζεται γρήγορα τα ακουστικά γεγονότα. Πράγμα που σημαίνει ότι αν και ακούει καλά, δυσκοιεύεται να διακρίνει γνωστικούς ήχους και ιδιαίτερα τις καταλήξεις των λέξεων. Άλλα πιθανά αίτια είναι:

- Διαταραχή <<παραγωγής>>. Δυσκολία δηλαδή, μετατροπής της βαθύτερης γνώσης σε λόγο
- Βλάβη των ειδικών γλωσσολογικών μηχανισμών
- Έλλειμμα της εννοιολογικής ανάπτυξης
- Μη φυσιολογικές στρατηγικές μάθησης
- Περιορισμένη ταχύτητα και ικανότητα επεξεργασίας πληροφοριών
- Προβλήματα εγκυμοσύνης
- Πρόωρος τοκετός
- Ασφυξία την ώρα του τοκετού
- Χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας (Λιβανίου, 2004)

Σημαντικό ρόλο, έχει φανεί να παίζει και η κληρονομικότητα. Έρευνες έχουν δείξει ότι είναι κληρονομική διαταραχή, σύμφωνα με τις οποίες το 40-70% των παιδιών με ΕΓΔ έχουν τουλάχιστον ένα συγγενή με αυτή την διαταραχή.

Άλλες μελέτες δείχνουν ότι και περιβαλλοντικοί παράγοντες μπορούν να συμβάλουν στην εμφάνιση της ΕΓΔ. Έρευνες έχουν δείξει ότι το κάπνισμα από την μητέρα κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης παρουσιάζουν περισσότερα γνωστικά και συμπεριφοριστικά προβλήματα σε σχέση με παιδιά που οι μητέρες τους δεν κάπνιζαν στην εγκυμοσύνη (Μεσσήνης και συν. 2002, Καφαντάρης και Πιλέσσα, 2009).

Δυσκολίες που παρουσιάζουν τα παιδιά με ΕΓΔ στην προσχολική και σχολική ηλικία.

Με την χρήση του προφορικού λόγου επικοινωνούμε με τους ανθρώπους γύρω μας, εκφράζουμε τον συναισθηματικό μας κόσμο, τις ανάγκες μας και τις επιθυμίες μας. Το παιδί εμπλουτίζει βαθμιαία το λόγο με την ικανότητα λεκτικών και μη λεκτικών αποχρώσεων για συναισθηματικές εκφράσεις, κοινωνική επαφή και έκφραση ανώτερων πνευματικών λειτουργιών, όπως οι αφηρημένες έννοιες.

Ο λόγος αναπτύσσεται σε κάθε παιδί με διαφορετική ταχύτητα αλλιώς υπάρχουν βασικοί σταθμοί ανάπτυξης που λειτουργούν ενδεικτικά στο κατά ποσο υπάρχει υποψία ή βεβαιότητα απόκλισης από τη φυσιολογική ταχύτητα. (Τζενάκη & Μιχελογιάννης, 2000)

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Τα αναπτυξιακά στάδια στην κατάκτηση της γλώσσας του παιδιού είναι τα εξής:

- Κατά το πρώτο έτος ζωής το παιδί χρησιμοποιεί φθόγγους (6 μηνών), επαναλαμβανόμενες μικρές συλλαβές (πα-πα-πα), και μέχρι το τέλος του έτους 'μαμά', 'παπαπά' και κατανοεί το νόημα τους.
- Στους 18 μήνες μπορεί να κάνει μονολεκτικές προτάσεις και το λεξιλόγιό του έχει αυξηθεί στις 6 έως 20 λέξεις.
- Στην ηλικία των 2 ετών παρουσιάζει μια σημαντική αύξηση του λεξιλογίου του (200-250 λέξεις) και φτιάχνει προτάσεις με δύο ή περισσότερες λέξεις.
- Στα 3 έτη το λεξιλόγιό του έχει αυξηθεί σημαντικά (800-1000 λέξεις) και έχει βελτιωθεί η προφορά

και η χρήση αυτού. Πλέον χρησιμοποιεί στον λόγο του το ρήμα εγώ, άρθρα και πληθυντικό αριθμό καθώς έχει και την δυνατότητα να δημιουργεί ερωτήματα.

- Στα 4 έτη το λεξιλόγιο του έχει φτάσει τις 1500 λέξεις, χρησιμοποιεί περίπλοκες προτάσεις και προσπαθεί να συμμετέχει στις συζητήσεις αλλά ακόμα έχει ελλιπή άρθρωση. Σε αυτή την ηλικία αρχίζει η ομιλία να αποκτά κοινωνικό χαρακτήρα.
- Στην ηλικία των 5 ετών καταλαβαίνει πολλές έννοιες και η ικανότητα του στην άρθρωση είναι πολύ καλύτερη.
- Φτάνοντας στην ηλικία των 6 ετών έχει μια άνετη παραγωγή λόγου (Καφαντάρης & Πλέσσα, 2009, Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Λογοθεραπευτών 2000, Νάνου, 2004, Τζενακί & Μιχελογιάννης, 2000).

Στα παιδιά με ΕΓΔ όλα αυτά καθυστερούν να συμβούν. Μέχρι τα 2 τους χρόνια μπορεί να μην μιλούν καθόλου. Στα 3 έτη μιλάνε αλλά δεν μπορούν να γίνουν κατανοητά από τους άλλους. Δυσκολεύονται να κάνουν ερωτήσεις, να δείξουν πως νιώθουν και τι θέλουν. Προσπαθούν να επικοινωνήσουν με χειρονομίες και δείχνοντας με το δάχτυλο κάτι που θέλουν. Αργότερα αν και κατακτούν κάποιο λεξιλόγιο, δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν σωστά τις αντωνυμίες, να σχηματίσουν χρόνους στα ρήματα και καταλήξεις σε ρήματα και επίθετα, και εκφράζονται με σύντομες προτάσεις (Καφαντάρης & Πλέσσα, 2009, Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Λογοθεραπευτών, 2000).

Βιώνουν όμως και άλλες βαθύτερες δυσκολίες που οι γονείς δεν τις αντιλαμβάνονται αμέσως. Οι δύο κυριότερες είναι ότι δεν καταλαβαίνουν όλα όσα λέμε και δεν απομνημονεύουν καλά καινούργιες λέξεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα αρκετές φορές να έχουν καταλάβει λανθασμένα κάτι που του είπαμε. Χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να επεξεργαστούν τι άκουσαν, γι' αυτό είναι καλύτερα να τους μιλάμε πιο αργά (Καφαντάρης & Πλέσσα, 2009).

Οι παραπάνω αδυναμίες επηρεάζουν τα παιδιά και στην κοινωνικότητα τους. Γίνονται επιθετικά σε ομαδικά παιχνίδια και παρουσιάζουν ανάρμοστες συμπεριφορές λόγο έλλειψης κατανόησης του τι του λέμε και

εκτέλεσης προφορικών εντολών (Λιβανίου, 2004).

Η οποιαδήποτε δυσκολία στην έκφραση επιθυμιών, συναισθημάτων προκαλεί χαμηλή αυτοεκτίμηση. Σημαντικό ρόλο για την αυτοεκτίμηση και την εικόνα εαυτού του παιδιού παίζει η διάγνωση της διαταραχής. Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας που η διαταραχή τους δεν έχει ακόμα διαγνωστεί έχουν υψηλότερη αυτοεκτίμηση και κρίνουν θετικά τους εαυτούς τους παρόλο τα γλωσσικά τους προβλήματα σε αντίθεση με τα παιδιά που έχουν διαγνωστεί.

Η πρώιμη παρέμβαση από ειδικούς βασίζεται τόσο στην αντιμετώπιση των προβλημάτων έκφρασης και κατανόησης όσο και στην ψυχολογική στήριξη του παιδιού. Αν δεν αντιμετωπιστεί σωστά, επηρεάζει αρνητικά τη σχολική επίδοση του παιδιού. Η ανεπάρκεια λόγου συνεχίζεται και στην σχολική ηλικία δημιουργώντας μαθησιακά προβλήματα (Νάνου, 2004).

ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Αν και σε σχέση με την προσχολική ηλικία, τα παιδιά με ΕΓΔ κατέχουν περισσότερο λεξιλόγιο, υστερούν σημαντικά σε σχέση με τους συνομηλικούς τους. Η διαφορά είναι πιο εμφανής στο σχολικό περιβάλλον όπου απαιτείται έντονη επικοινωνία.

Σοβαρά προβλήματα φαίνεται να έχουν στην εκμάθηση της ανάγνωσης, λόγω του ότι δυσκολεύονται να καταλάβουν πώς ένα σύμφωνο και ένα φωνήεν κάνουν μια συλλαβή. Επίσης παρουσιάζουν προβλήματα στην γραμματική και το συντακτικό μιας και δεν κατανοούν τον σχηματισμό των ρημάτων στους χρόνους, των επιθέτων σε γένη και αριθμούς. Στην αριθμητική ικανότητα υπερτερούν σε σχέση με την γλωσσική μιας και ο στόχος δεν απαιτεί χρήση της γλώσσας (Τζενακί & Μιχελογιάννης, 2000, Καφαντάρης & Πλέσσα, 2009).

Προβλήματα αντιμετωπίζουν και στους παρακάτω τομείς:

- Πρόσληψη και καταγραφή της γλώσσας, όπου σαν αποτέλεσμα έχει φτωχό λεξιλόγιο του παιδιού.
- Απομνημόνευση και ανάκληση
- Κατανόηση χωροχρονικών εννοιών
- Εύρεση και χρήση κατάλληλων λέξεων
- Αλληλεπίδραση

- Κατανόηση μέσης και παθητικής φωνής
- Κατανόηση προτάσεων με έμμεσα αντικείμενα
- Κατανόηση μεταφορικών ή αλληγορικών σχημάτων (Λιβανίου, 2004).

Η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας δημιουργεί επιπρόσθετα προβλήματα αφού δεν έχει διαμορφωθεί πρώτα η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας. Πάντως οι δυσκολίες των παιδιών με ΕΓΔ και των παιδιών με φυσιολογική ανάπτυξη λόγου όσον αφορά στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας είναι παρόμοιες μιας και το αντικείμενο απαιτεί εκ νέου κατάκτηση της γλώσσας φωνολογικά, γραμματικά και συντακτικά (Κονιστή, 2010).

Εξελικτικά αυτά τα παιδιά εκτός από μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα. Πολλές φορές αποφεύγουν σε παρορμητικές λύσεις κοινωνικών καταστάσεων, όπως η σωματική επιθετικότητα και η κοινωνική απόσυρση ενώ σπάνια χρησιμοποιούν διαπροσωπικές δεξιότητες διαπραγμάτευσης.

Η προσοχή τους συνεχώς μετατοπίζεται κατά την ώρα της παράδοσης και αυτό καταλήγει ιδιαίτερα ενοχλητικό. Μιλούν συγχρόνως με το συνομιλητή και δεν περιμένουν να απαντήσει. Απομονώνουν μια λέξη και προσπαθούν να βγάλουν δικό τους νόημα από το μάθημα ή από μια συζήτηση, οπότε αυτό προκαλεί αρνητικές αντιδράσεις στους άλλους. Δεν μπορούν να μετριάσουν την απροσάρμοστη συμπεριφορά τους σε περίπτωση συμμετοχής τους σε ομαδικό παιχνίδι (Λιβανίου, 2004).

Σε αντίθεση με τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, τα παιδιά σχολικής ηλικίας αναγνωρίζουν τα ελλείμματα τους και διαθέτουν χαμηλή αυτοεκτίμηση. Νιώθουν ότι δεν μπορούν να τα καταφέρουν στους σχολικούς στόχους λόγω του ότι σε μεγάλο ποσοστό βασίζονται στην γλώσσα με αποτέλεσμα:

- 1) να κλείνονται στον εαυτό τους,
- 2) να είναι νευρικά,
- 3) να έχουν έντονο το αίσθημα της αποτυχίας,
- 4) να λαμβάνουν απόρριψη από τους συμμαθητές τους και να εκτιμώνται χαμηλότερα από τους δασκάλους τους,
- 5) να είναι φοβισμένα, λιπημένα, με έντονες εκρήξεις θυμού ή αντίδρασης. Απομονώνονται όταν

απαιτείται συνομιλία ή συμμετοχή σε δραστηριότητες και παιχνίδια. Συνήθως περπατούν μόνα τους στο προαύλιο κάνοντας πολύ λίγα πράγματα (Κορπας-Βυκασινovic, 2007, Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Λογοθεραπευτών, 2000, Νάνου, 2004)

Στρατηγικές και μέθοδοι για την αντιμετώπιση των δυσκολιών και την ενσωμάτωση των παιδιών στην γενική τάξη

Για την σωστή αντιμετώπιση των οποιονδήποτε δυσκολιών απαιτείται μια σωστή διάγνωση και αξιολόγηση. Εντοπίζονται τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το άτομο, με βάση το ιατρικό, οικογενειακό (κληρονομικό και περιβαλλοντικό) και σχολικό ιστορικό, και συστήνονται οι εξατομικευμένες θεραπείες (λογοθεραπεία, εργοθεραπεία, ειδική αγωγή) ώστε να βοηθηθεί το άτομο να αντιμετωπίσει και να ξεπεράσει ίσως τις δυσκολίες αυτές.

Η έγκαιρη διάγνωση σε παιδιά μικρής ηλικίας θεωρείται πλέον σημαντική αφού σε αυτή τη ηλικία το παιδί έχει πολλές δυνατότητες βελτίωσης και ανάκαμψης των γλωσσικών δυσκολιών εφόσον ακολουθήσει σωστή συμβουλευτική και θεραπευτική αγωγή. Τα παιδιά ωφελούνται περισσότερο από την θεραπευτική αγωγή στην ηλικία των 2-4 χρονών, λόγω της πλαστικότητας του εγκεφάλου, που επιτρέπει τη βέλτιστη αφομοίωση των ερεθισμάτων που δέχεται το παιδί.

Για να επιτευχθεί μια σωστή αξιολόγηση, απαιτούνται εργαλεία ανίχνευσης των μαθησιακών δυσκολιών. Μερικά από αυτά είναι: α) μη γλωσσικά τεστ τα οποία είναι τεστ οπτικής και ακουστικής αντίληψης, αποκωδικοποίησης πληροφοριών και γρήγορης ονομασίας αντικειμένων β) τεστ νοημοσύνης τα οποία σταθμίζουν τις νοητικές ικανότητες και τον τρόπο αντίληψης των στόμων και διερευνούν την διαφορά μεταξύ λεκτικής και πρακτικής νοημοσύνης γ) τεστ ανάγνωσης και κατανόησης το οποίο εντοπίζει φωνολογικές δυσκολίες με βάση την εγκεφαλική λειτουργία όσον αφορά στην αναγνωστική ικανότητα. Τα παραπάνω τεστ μπορούν να χορηγηθούν από ψυχολόγους και λογοθεραπευτές- λογοπεδικούς.

Εκτός από την θεραπευτική αγωγή που θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση των δυσκολιών, τα παιδιά

με ΕΓΔ μπορούν να πάρουν βοήθεια και υποστήριξη από το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον.

Οι γονείς μπορούν από πολύ νωρίς να βοηθήσουν το παιδί τους στη φυσιολογική εξέλιξη του λόγου. Τα παιδιά μιμούνται την μητέρα τους, παρακολουθούν όλες τις κινήσεις του προσώπου της κατά την διάρκεια της ομιλίας. Θα πρέπει να του μιλάνε στο σπίτι και να κάνουν διαλόγους μαζί του. Επίσης οι γονείς καλό είναι να έχουν καλές σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς του παιδιού, γιατί αυτό βοηθά τους ίδιους και το παιδί. Πολλές φορές έχουν άγχος για το πώς το παιδί τους θα ενταχτεί στο σχολείο, αν τα υπόλοιπα παιδιά το απομονώσουν ή αν ο δάσκαλος δεν θα είναι σε θέση να δώσει την κατάλληλη προσοχή στο παιδί τους. Έχοντας μια καλή σχέση, μπορούν να είναι ήρεμοι για τους παραπάνω προβληματισμούς, ώστε να μπορούν να στηρίζουν το παιδί τους και να συνεχίζουν στο σπίτι το έργο του σχολείου (Korpas-Vukasinovic, 2007).

Ο νηπιαγωγός και ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσέξουν αρχικά ορισμένα σημεία στην δική τους προφορική επικοινωνία με τα παιδιά. Μερικά από αυτά είναι:

- Να μιλάνε αργά, χρησιμοποιώντας μικρές προτάσεις
- Να μιλάνε με συγκεκριμένα και όχι με αφηρημένα πράγματα
- Να δίνουν μια πληροφορία κάθε φορά
- Να δείχνουν πάντα το αντικείμενο για το οποίο μιλάνε
- Να δίνουν χρόνο στο παιδί για να κατανοήσει αυτά που λένε
- Να προτείνουν εναλλακτικές λέξεις όταν το παιδί δυσκολεύεται να εκφραστεί
- Να επιβραβεύουν τις προσπάθειες του παιδιού (Λιβανίου, 2004, Κομιστή, 2010).

Τρόποι με τους οποίους μπορούμε να βοηθήσουμε το παιδί στην ανάπτυξη των προφορικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων του από το νηπιαγωγείο είναι:

- Να φτιάχνει το παιδί εικόνες λογικής συνοχής, να τις παρατηρεί και στην συνέχεια να τις βάζει στην σωστή σειρά, εξηγώντας τον λόγο που τις τοποθέτησε με αυτή την σειρά

- Να τοποθετεί διάφορα αντικείμενα στις υπαγορευόμενες από την νηπιαγωγό θέσεις, για να συλλάβει τις χωροχρονικές έννοιες και να εξοικειωθεί με το σχετικό λεξιλόγιο
- Να περιγράφει χρώματα, σχήματα και τρόπο χρήσης αντικειμένων από το άμεσο περιβάλλον.
- Όταν ζωγραφίζει, να περιγράφει μεγαλόφωνα αυτό που σχεδιάζει και να εξηγήει στα άλλα παιδιά πως ολοκληρώνει μια κατασκευή (Λιβανίου, 2004).

Για να μην φέρνουν οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς το παιδί αντιμέτωπο με τα γλωσσικά του προβλήματα θα πρέπει να το ακούν με προσοχή, να απαντούν σε ότι ρωτά χρησιμοποιώντας σωστά τις λέξεις που είπε λάθος, να συμπληρώνουν στις απαντήσεις τους τα μέρη του λόγου που το παιδί είπε λάθος και να του δίνουν τον χρόνο που χρειάζεται για να απαντήσει. Προσοχή θα πρέπει να δοθεί και στο τρόπο που απαντούν ώστε να μην είναι επικριτικό το ύφος τους και κάνει το παιδί να νιώσει μειονεκτικά.

Σε όλη την διαδικασία αντιμετώπισης των προβλημάτων και ένταξης του παιδιού στο σχολείο ο νηπιαγωγός και ο δάσκαλος παίζουν σημαντικό ρόλο. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να υποβοηθήσει την προφορική εξέλιξη του παιδιού, που έχει πρόβλημα άρθρωσης ή παρουσιάζει γλωσσικές διαταραχές, μέσα από το παιχνίδι και τις διάφορες ασχολίες μέσα στην τάξη. Στόχος είναι το παιδί να νιώσει ασφάλεια, ότι κάτι το καταφέρνει ώστε να αποκτήσει αυτοπεποίθηση. Ο εκπαιδευτικός λοιπόν πρέπει να φτιάξει το κατάλληλο περιβάλλον μέσα στην τάξη ώστε η προφορική έκφραση και επικοινωνία να προκύπτουν αυθόρμητα και ελεύθερα μέσα από ευχάριστες ασχολίες.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η διαταραχή του λόγου καθώς και οι συνέπειες που έχουν για το παιδί το ακολουθούν στην ενήλικη ζωή του (αντικοινωνική συμπεριφορά, χαμηλή αυτοεκτίμηση). Σημαντικό είναι να αντιμετωπιστεί έγκαιρα με κατάλληλα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης.

Το παιδί μπορεί να βοηθηθεί από ειδικό εκπαιδευτικό, από λογοθεραπευτή αλλά και από την ίδια την οικογένεια και την ευαισθητοποίηση του

σχολικού περιβάλλοντος ώστε να αντιμετωπιστούν σωστά τα όποια προβλήματα αυτό αντιμετωπίζει

Με την πρώιμη παρέμβαση θα αναπτυχθούν οι περιοχές του λόγου που δυσλειτουργούν, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στο παιδί για ίση δυνατότητα πρόσβασης στη γνώση, στη μάθηση και στην καλή σχολική επίδοση. Σημαντική βελτίωση θα επιφέρει και στους τομείς της συμπεριφοράς και της κοινωνικοποίησης του παιδιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Νάνου, Α. (2004). Εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανάπτυξης του αφηγηματικού λόγου μέσω στρατηγικών σε παιδιά προσχολικής ηλικίας που παρουσιάζουν αναπτυξιακές διαταραχές λόγου. Θεσσαλονίκη: Διδακτορική διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης.
- Simpson J. ,Top 10 Things you should know... about children with Specific Language Impairment. (2004), The University of Kansas Merrill Advanced Studies Center <http://www2.ku.edu/~masc/IntheKnow/sciencearticles/SLIfacts.html>. .. Ημ.ανάκτησης 15/11/10.
- Kopas-Vukasinovic, E. L.-E. (2007). Cooperation between school and parents of SLI children. Belgrade, Serbia: International Journal about parents in educational.
- Webster, R. (2004). Neurobiology of Specific Language Impairment: Definition of Specific Language Impairment . BC Decker, Inc. .
- Καφαντάρης, Ι & Πλέσσα, Ά (2009). Ειδική Γλωσσική Διαταραχή ή Δυσφασία. <http://www.monorodi.gr/GR/index.php?about=7&month=12&year=2008>. Ημ.ανάκτησης 20/11/10.
- Κονιστή, Π. (2010) Ειδική γλωσσική διαταραχή ως αιτιολογικός παράγοντας των Μαθησιακών Δυσκολιών. Σημειώσεις μετεκπαίδευσης: THACE.
- Μεσσήνης Λ.,Αντωνιάδης Γ.,Φειδά, Π.Τ. (2002),Γονεϊκό κάπνισμα και ανάπτυξη της <<Ειδικής Γλωσσικής Διαταραχής>> σε παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας. Εγκέφαλος 39(4) Διαθέσιμο: www.encephalos.gr. Ημ.ανάκτησης 29/11/10.
- Λιβανίου, Ε. (2004). Μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα συμπεριφοράς. Αθήνα: Κέδρος.
- Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου Συλλόγου Λογοθεραπευτών, (2000). Ειδική γλωσσική διαταραχή - Εξελικτική δυσφασία από την προσχολική στην εφηβική ηλικία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Βήλασσοπούλου Μ.,Γιαντοπούλου Α.,Διαμαντή Μ., Κιρπότην Μ., Λεβαντή Ε., Λευθέρα Κ., Σακελλαρίου Γ. (2007). Γλωσσικές Δυσκολίες και Γραπτός Λόγος στο πλαίσιο της σχολικής μάθησης. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Τζενάκη Μ., Μιχελογιάννης, Ι. (2000). Μαθησιακές δυσκολίες. Αθήνα: Γρηγόρη.